

WARBURG INSTITUTE

FBH 610

f
b
h
610

10/1646
B 53
ABVSVM
PSALMI CIX
IMPRECATORII

vulgo

Das God = Beten

D. O. M. A.

PRAESIDE

IO. ANDR. SCHMIDIO

ABBATE MARIAEVALLENSI

SS. TH. D. EIVSQ. ET ANTIQ. SS. PP.

ORDINIS SVI SENIORE

DOMINO PRAECEPTORE ATQVE PATRONO

OMNI OBSERVANTIAE CVLTV COLENDO

ERVEDITORVM IVDICIIS SVBMITTET

RESPONSVRVS AVTOR

IOANNES FRIEDERICVS HEINE

HANNOVERANVS

D. XI. AVG. MDCCVIII.

HELMSTADII,

STANNO HAMMIANO.

ABVSVM
PSALMI CIX
IMPLICATORII

10. ANDR. SCHMIDIO
ORDINIS SUI SENIORIS

JOHANNES FRIEDRICVS HEINE
HANO VITVS

HELMSTADT
STANNO. HANNO. VITVS

§. I.

Quando materiam dissertationis theologicæ non-
ita pridem. elegi, abusus scil. psalmi, secundum
hebræos centesimi noni, juxta versionem vul-
gatam vero centesimi octavi, & mihi dictum
volui, quod Chrysostomus (*) sub initium explicationis
in præsentem psalmum auditoribus suis inculcavit. *Magna
hic nobis, inquit, prudentia opus est. Verba enim, si conside-
retur sola prolatio, & qua est ad manum auditio, perturbant
multos eorum, qui non attendunt. Totus enim psalmus plenus
est execratione, & per eam universa pervasit oratio, ejusque, qui
dicit, ferventem & ardentem quandam iram indicat, qua non
contenta eum ulcisci, qui facit injuriam, sed etiam in filios, pa-
trem, & matrem extendit supplicium: & non una ei sufficit cala-
mitas, sed etiam mala malis conjungit. Ut ergo & ego pru-
denter pro viribus meis in hac tractatione incedere pos-
sim, a scopo meo alienum minime judico, si de psalmi
illius argumento, nec non de eo, sub cujus persona, &
contra quos, execrationes fuerunt prolata, pauca quæ-
dam fuerint præmissa, ut dein eo melius abusus iste rejici
damnarique possit.*

§. II. Deprehendimus autem in hoc psalmo, si a
persona adhuc abstrahere velimus, (1) acerbam quere-
lam, quam querens apud Deum, (in quo laudem suam
totam consistere dicit,) textit & deponit de odiis, cru-
delitate, fraudibus, dolis & malitia suorum hostium in se
imme-

A

(*) in expos. hujus psalmi pag. m. 270.

immeritum: atque ita sibi aditum parat ad attentionem, tum a natura Dei, tum a persona adversariorum, & sua a versu 1. ad 5. (2) Subjicit horribilem imprecationem in adversarium, ab omni pietate & humanitate alienum. In ea male precatur ille tum ipsi adversario speciatim vers. 6-8. tum familiae vers. 9. sq. tum etiam bonis, honoribus, & nomini illorum omnium coram hominibus, vers. 11-13. tum saluti coram Deo vers. 14. seq. Inde imprecationis causa subjicitur vers. 16-18. & ejusdem summa, apposta similitudine vers. 19. & brevi repetitione, ad majorem emphasin, proponitur vers. 20. (3) addit precationem, qua Deum orat pro salute sua, a natura, scedere, & gloria Dei vers. 21. & sua persona miserrima & omni ope destituta vers. 22-25. Quam precationem subsequentibus versibus ita continuat, ut simul imprecationis summam repetat. (4) Psalmum concludit professione sua erga Deum officii & grati animi vers. 30. addita ratione vers. 31. quod Deus suorum sit liberator.

§. III. Si porro de persona querente, imprecante, precante, & gratitudinem offerente, nec non de illis, contra quos imprecationes directæ, disquisitionem instituamus, extra controversiam putamus, hunc psalmum Davidi, ipsa inscriptione & testimonio Petri testibus, esse adscribendum. An vero David unice ad se suaeque tempora, an vero ad futura, & quæ illa, respiciat? inter diversarum sectarum autores non convenit. Sunt, qui prius eligunt, & inter hos Judæi, quasi David imprecatur Sauli, (a) præcipue, vel Doego, (b) & Ahitophel, aliisque persecutoribus & hominibus ingratis; vel de illis, per imprecandi modum, prædicat fore, ut sint in potestate impiorum, & diabolus dirigat manus ipsorum ad malum faciendum: & id in Saule impletum esse, quando traditus est in potestatem spiritus mali exagitantis ipsum, & dirigentis manum,

(a) 1 Sam. XXVI, 19. (b) 1 Sam. XXI, & XXII.

num, ut lancea transfoderet Davidem: exiisse eundem condemnatum, cum fuerit a Samuele judicatus, quod violaverit Dei præceptum de interficiendo Amalech, & omnibus, quæ erant ejus: & orationem sacrificiumque de oblationibus victimarum ab eodem Saule factum, imputatum ei ad peccatum: ex vivis eundem citius, quam naturaliter debuisset, sublatum esse, atque ipsius episcopati, hoc est, auctoritati, gubernationi, præfecturæ, regno successisse alium, nimirum Davidem: filios Saulis factos esse orphanos, & uxorem ejus viduam; septem filios postulatos ad mortem: bona ipsius ad extraneos pervenisse, & sic in reliquis. Sunt vero alii, qui volunt, Davidem, ex totius populi persona prophetantem, futura tempora respexisse, quando ecclesiam Judaicam variis afflicta calamitatibus vel externi hostes, vel quidam in populo, religionis veræ corruptores. Ex hoc supposito quidam (a) transferunt hunc psalmum ad principes illos, qui reversum de Chaldaea populum criminationibus falsis ad reges persarum deferentes ab ædificando templo, urbeque restituenda impediverunt. Aliquibus (b) psalmus hic sub Maccabæorum persona canitur, deplorantium, quæ ab exteris, & domesticis adversa pertulerint, postulantiumque ultionem in eos, qui Antiochum, vel Demetrium reges in eorum odia, criminatione falsâ, succenderant, quique venalem fecerunt sacerdotii dignitatem: quod non tantum exclusio Onia factum est, sed per omne tempus deinceps, quo Judæa maccabæis præliantibus est liberata. Tandem quidam eundem referunt (c) ad tempora Christi, cum a vers. 6. contineatur prædictio de Caipha, qui peccator dicatur, quia ultimum consilium dedit de morte Christi, & prædicatur constituendus super, sive contra Christum; quia permissus est, id

A 2 confi.

(a) Agell. comment. in psalmi, & hujus argumento pag. 584.
(b) Beda comment. in psalmi hujus argumento p. m. 827: licet illum postea ad Christum transferat, (c) ut L. ysa, Ruckelius, & alii,

consilium dare, & postea adductum ad se condemnare; item diabolus stare a dextris ejusdem Caiphæ, quoniam ad ille eum excitavit, ut pro auctoritate alios ad idem traheret.

§. IV. Communis vero sententia, cui & nos subscribimus, est illa, quæ statuit, Davidem sub persona Messiae instinctu Spiritus Sancti psalmum hunc protulisse. Beda loco citato id probare vult ex psalmi hujus titulo, quem ipse habet sequentem: *in finem psalmus David.* Christus enim est A & Ω, ἀρχὴ καὶ τέλος Apocal. I, 8. XXI, 6. τέλος τοῦ αἰῶνος Rom. X, 6. in cruce clamans: τέλειται consummatum est Joh. XIX, 30. imo ipse est τέλος: terminus & complementum omnium bonorum. Ubi negare non possumus LXX. vertisse hebræorum מְנַחֵם per eis דְּמִנְחָה, & vulgatam: *in finem*: Augustinum etiam jam ante probasse hanc sententiam, dum ita scribit: (a) *in finem quid sit, novimus, si Christum novimus. Dicit enim Apostolus, finis legis Christus est ad iustitiam omni credenti: finis non consumens, sed præsiciens.* Verum enim vero in fonte non legitur מְנַחֵם *victori*, vel in *victoriam*, quæ est omnis certaminis finis; sed מְנַחֵם præcentori, vel cantorum magistro. Præterea si hic titulus perpetuo indicaret psalmum aliquem agere de Christo, sequeretur omnes psalmos, hoc titulo ornatos, primario agere de Christo, quod tamen falsum est; & eos, qui de Christo agunt, debere titulum illum præferre, quod iterum lectioni repugnat. (b) Certiora habemus ex ipsius Spiritus Sancti interpretatione, (c) qui particulam psalmi transfert ad Judam Christi proditorem, atque hac ratione simul indicat, psalmum hunc agere de Christo. Observavit id Augustinus, (d) sub initium explicationis suæ ita scribens:

Psalm.

(a) In psalm. XXX. p. m. 35. F. (b) Confer. Hakspan. not. phil. part. 2. ad Pl. IV. pag. 18. Du. Sontag. in tit. psal. p. 102. seq. (c) Act. I. 16. 20. (d) enarrat. in psalm. CVIII. p. m. 274. K.

Psalmum illum de Christo habere prophetiam, quisquis actus apostolorum fideliter legit, agnoscit, ubi de Christi traditore Juda prophetatum est, quod hic scriptum est: fiant dies ejus pauci, & episcopatum ejus accipiat alter: quando Mathias in locum Jude ordinatus numero Apostolorum duodecim adjunctus est, evidenter apparet. Idem cum eo sentit Theodoretus, inquit; (a) Salutarem passionem, Judæorum furorē, & Judæ proditionem hic psalmus præcinit. Deducit vero nos in hunc sensum magnus etiam Petrus, concionem habens, Judæque proditionem insimulans, & hinc vaticinationem declarans. Augustinus in prima enarratione in psalmum hunc totus in eo est, ut monstret, quomodo dicat istæ in Judam quadrent. Hoc utique meruit, inquit, ut super se habeat diabolus, id est, diabolo subditus sit, qui Christo subditus esse noluit. Stetit diabolus a dextris ejus, quando præposuit avaritiam sapientiæ, & pecuniam salutis suæ, ut eum traderet, a quo debuit possideri, ne ab ipso possideretur, cujus opera ipse Christus solvit, a quo noluit possideri. Cum judicatur, exeat condemnatus. Noluit enim talis esse, cui diceretur, intra in gaudium domini tui: sed talis, de quo dicitur: projicite eum in tenebras exteriores. Et oratio ejus fiat in peccatum: quoniam non est iusta oratio, nisi per Christum, quem vendidit immanitate peccati. Oratio autem, quæ non fit per Christum, non solum non potest delere peccatum, sed etiam ipsa fit peccatum. Dies ejus apostolatus pauci fuerunt, quoniam ante passionem domini scelere ipsius & morte consumti sunt; & sic in reliquis. Idem vero Augustinus, & cum eo alii ita respiciunt Judam, ut non excludant Judæ complices impænitentes, omnesque perfidos Judæos. Hinc eodem in loco dicit: Si de illo uno homine omnia? quæ hic in malo dicta sunt, intelligere conemur, expositionis ratio non omni modo, aut vix, valebit occurrere. Si autem

A 3

„de

(a) Interpret. in Psalmum CVIII. p. m. 342.

„de tali genere hominum malorum, id est, inimicorum
 „Christi, ingratorumque Judæorum, omnia mihi viden-
 „tur posse clarius aperiiri. Sicut enim quædam dicuntur,
 „quæ ad apostolum Petrum proprie pertinere videantur,
 „nec tamen habent illustrem intellectum, nisi cum refe-
 „runtur ad ecclesiam, cujus ille agnoscitur in figura
 „gessisse personam; ita Judas personam quodammodo
 „sustinet inimicorum Christi judæorum, qui & tunc ode-
 „runt Christum, & nunc per successionem perseverante
 „genere ipsius impietatis oderunt. Hinc in expositione
 „secunda ejusdem psalmi, quæ ante Judæ adplicaverat,
 „postea etiam Judæis convenienter tribuit. Nimirum po-
 „pulus Judaicus, repulso a se Christo, factus est subditus
 „diabolo, & quia in nequitia & infidelitate persistens the-
 „saurizavit sibi iram in die iræ, & revelationis iusti judicii.
 „Oratio ejus, quia non fit per mediatorem Dei & homi-
 „num, fit in peccatum. Dies regni ejus fuerunt pauci,
 „quia illud postea diu non perseveravit. Episcopatum
 „ejus accepit alter, populus scilicet gentium; & sic in reliquis.

§. V. Augustino & Theodoro consentiunt plures
 antiquiores & recentiores tum in hoc, quod psalmus refe-
 rendus sit ad Christum, tum in isto quod vel Judam vel
 judæos simul respiciat. Ex illis nominamus *Chrysosto-*

mus (a) (qui quæstioni: *de quonam ergo dictus est psalmus?*
 respondet: nonnulla de Juda, reliqua de aliis: hic enim
 est prophetiæ modus, qui sæpe occurrit, ut procemia in
 hunc, in alium autem dicantur reliqua: & sic in thesi
 cum illis convenit, non vero in hypothesi: cum ipse
 potius tempora Maccabæorum respiciat.) *Tertullianum*, (b)
Eusebium, (c) *Hieronymum*, (d) *Cyrillum Hierosolymita-*
num &c. (e) ex recentioribus *Estium*, (f) *Lorinum*, (g)

Agel-
 (a) Loc. cit. p. m. 271. (b) De præscr. c. 20. p. m. 237. (c) De
 demonstr. lib. 10. n. 3. pag. 474. (d) in Matth. c. 27. p. m. 66.
 (e) catech. 13. p. 292. (f) annot. ad h. l. (g) in Psalm. 108.
 pag. 232. seqq.

Agellum &c. (a) *Geierum*, (b) *Bakium*, (c) & *Grotium*, (d)
 qui psalmum hunc propterea vocat Iſcarioticum, quia
 contra Judam Iſcarioth conscriptus sit: *Coccejum*, (e) qui
 Christo potius a nobis, ut iudici, & iudicium petenti,
 quam Davidi, ut suos inimicos respicienti, eum attribui
 vult, *Stephanum Fabritium Bernatem*, (f) qui licet psalmum
 hunc ad historiam Doegi & Saulis accommodatum putet,
 nihilominus tandem subiicit, quod David etiam hoc loco
 personam Christi sustineat; adeo ut ille ad Judam prodito-
 rem, & sui similes Christi & ecclesiæ hostes non male
 accommodari possit, & debeat etiam, quemadmodum
 luculenter patet ex Actor. I. 20. Maxime autem nobis
 consentientem habemus beatum Lutherum in *vier Trost-*
Psalm an die Königin in Hongarn, ubi psalmi nostri expli-
 cationem sequentem in modum orditur: (g) *Den Psalm*
hat David im Geist gemacht von Christo, welcher redet den
ganzen Psalm in seiner eigen Person wider Juda den Verräther,
und wider das ganze Judenthum, und verkündigt, wie es
denselbigen gehen werde. Also führet auch S. Petrus diesen
Psalm Actor. I. von Juda, da sie an seine statt Matthias wahlen,
nicht daß er allein von Juda rede, sondern wie S. Petrus daselbst
spricht: Juda sey das Haupt oder Fürnehmste gewest, daß Chri-
stus gefangen und gemartert ward, auch Christus selbst für Pilato
bekennet, daß Juda die größte Sünde gethan habe, daß er ihn
überantwortet habe. Darum gehet der Psalm fürnehmlich wider
Juda, aber doch auch wider alle, die mit Juda sind, und in seinen
Wercke bleiben und folgen, wie hie im Psalm Christus selbst
deinet und spricht: So muß es geben allen, die mir wider sind.
Daß also dieser Psalm von Juda anhebe, und gehe über alle, die
Judas Art an sich haben, als da sind alle Verfolger und Rotten
wider Christus Wort.

§. VI.

(a) loc. cit. (b) ad h. l. p. m. 666. (c) in Psalm. 109. (d) annot.
 in h. l. (e) Comment. in h. l. p. m. 408. (f) in concion. in
 h. l. p. 540. (g) Tom. III. Jeneſi germanico pag. 396. B.

§. VI. Sed & hoc loco quæri potest, quod Chrysostomus loco citato sibi obiecit: *id quod dictum est, prophetiam, an imprecationem accipimus?* Objectioni huic respondet Chrysostomus, prophetiam esse sub specie imprecationis, cum etiam alibi tale quid inveniamus. Iacob enim cum esset moriturus; *Venite, inquit filiis suis, & dicam, quod eventurum sit vobis in diebus novissimis:* & cum prophetiam inciperet, statim a principio, tanquam ira quadam percitus, inchoat prophetiam ab imprecatione. sic dicens: *Ruben primogenitus meus, durus ad ferendum, durus & contumax, fecisti contumeliam, ut aqua non crescas:* futurum eius exitium prædicens sub specie imprecationis. Ita rursus, quando bona dicit, sub specie precatationis, dicens: *dei tibi Deus de rore calis, & de pinguedine terra.* Idem vult Theodoretus, quando loco citato scribit: *Ceterum nemo audiens dominum ferentem legem, ut persequentibus benedicamus, vaticinationem repugnantem legislatori esse ducat. Non enim hoc in loco divinus sermo imprecando loquitur, sed futura Judæis & Judæ supplicia prædicat. Hæc autem vaticinatio in precatationis formam concipitur, ut plerumque divina scriptura mos est.* Verum enim vero nihil repugnabit, quominus statuere possimus, non nudam duntaxat prophetiam sub specie imprecationis, sed prophetiam & imprecationem ipsam locum habere; cum Christus, sub cujus persona David loquitur, ut Deus, ut iudex convenientissime illam proferre potuerit. Atque huc etiam tendit Cocceus loco citato, dum rogationem illam versu sexto non simpliciter accipiendam vult pro optato, quomodo homines impatienter solent a Deo pœnas exposcere; sed esse legitimam postulationem ab eo factam, qui habet potestatem ut iudex Psal. II, 8. 12. Arbitratur quidem theologus aliquis criticus, referente H. Witsio (*) non esse psalmos illos duos, LXIX. & CIX. a spiritu lenitatis dictatos, sed potius

(*) Miscell. lib. I, c. 18. pag. 218. seq.

potius feralia carmina animi vehementi ira perciti, & insana vindictæ cupiditate flagrantis, contra quam Christi evangelium præcipiat. Verum respondit illi vir laudatus, tremendas illas imprecationes cum lenitate Christi bene conciliari posse. Dilexit Christus omnes promiscue pios & impios, salutem eorum optavit, pro iis intercessit, pereuntibus misericordiæ lacrymas impendit, atque ita suis consummatissimum reliquit lenitatis exemplar. Idem vero Christus cognovit, quam iusta ira pater suus cœlestis exardescat adversus protervos gratiæ suæ contemptores, rebelles, flecti nescios, regni sui hostes; quam atrocia in eos constituerit supplicia; quam utilia aut necessaria ea sint ad gloriæ divinæ illustrationem & ecclesiæ suæ tutelam & amplificationem. Et hinc patris suæ voluntati ut æquæ, iustæ, sanctæ, consentit ac consciscit, eique vota accommodat sua, ut adversus irreconciliabiles paternæ suæque majestatis inimicos voluntas illa Dei sortiatur effectum. Quid in ea re est, quod non purum. & sanctum & Christo, Dei filio, eadem omnia cum patre suo volenti, dignum atque decorum sit? & quid tandem his imprecationibus continetur, quod non alibi se in præfate impios patraturum esse denuntiavit Deus? quæ lenitas interdicat ea vota Christo, quibus Dei veritatis ac iustitiæ suæ gloria asferitur? Paucis extendit Christus erga omnes misericordiæ suæ manus, illos vero qui eas vel amplecti nolunt, vel pertinaciter repellunt, dextra iustitiæ suæ adeo ferit, ut universus orbis ob id contremiscat. Vel si mavis audire Lutherum nostrum, qui dubio illi sequentem in modum loco citato respondit: *Warum fluchet denn Christus so ubel, der doch verheut und lehret, Matth. V. man soll nicht fluchen? und er auch selbst am Creutze nicht fluchet, wie Sancti Peter spricht, sondern bittet für seine Flucher und Lasterer, wie ich auch drohen von der Rache fragte? Ist kurtzlich die Antwort: Liebe fluchet nicht,*

rächet sich auch nicht, aber der Glaube fluchet und rächet. Das zu verstehen, mußt du von einander scheiden GOtt und Menschen, Personen und Sachen. Was GOtt und die Sachen angehet, da ist keine Gedult noch Segen, sondern eitel Eifer, Zorn, Rache und Fluchen. Als daß die Gottlosen das Evangelium verfolgen, das triffi GOtt und seine Sache an, da ist nicht zu segnen, noch Glück dazu zu wünschen, sonst müste niemand auch wider Ketzererey predigen, noch schreiben, insemahl solches nicht mag zugehen ohne stunden, denn wer da wider sie prediget, der wünschet ja, daß sie untergehe, und thut das ärgste und beste dazu, daß sie untergehe. Das heiße ich nun Glaubens-Flüche; denn ehe der Glaube ließe Gottes Wort untergehen, und Ketzererey stehen, er wünschte ehe, daß alle Creaturen untergingen: denn durch Ketzererey verlieret man GOtt selber. Also ist das Fluchen Christi in diesem Psalm nicht um seiner Person willen, sondern um seines Ampts und Worts willen, daß der Jüden Irrthum will sich bekräftigen, und das Evangelium untertreten, da wünschet er, daß sie untergehen sollten, und kein Glück mit ihren Iudenthum haben, gleichwie Mose Num. XVI. betet, daß GOtt Korahs Gebet nicht solte hören, noch ihre Opfer annehmen. Darum muß es gefluht, abels gewünschet und Rache gebeten seyn wider des Evangelii Verfolgung und Irrthum, und wider die, so solch Unglück treiben und aufrichten. Aber die Person soll sich nicht rächen, sondern alles leiden, dazu auch den Feinden gutes thun, nach der Lehre Christi, und der Liebe Art, denn hier regieret die Liebe, und nicht Glaube, und gehet mich und nicht den Glauben an.

§. VII. Quæ omnia, cum ita se habeant, miror quid in mentem venerit Arnobio, non Afro illi sed juniiori (qui circa annum 461. vixit, & commentarium in psalmos CL. Davidis scripsit) ut ea, quæ nos cum aliis pro imprecationibus habemus, in bonam partem detorferet. Ita enim inducit Christum loquentem. Adversum me constituit discipulum meum diabolus, adversus eum constituitur discipulus ejus & sic persecutor diaboli, qui persecutor

secutor extiterat Christi: & sic diabolus a dextris ejus ad confutandum & convincendum, id est, ut confutetur & vincatur. Exemplo Pauli id confirmat, a cujus dextris diabolus steterit, ita ut eum judicans Paulus (quasi reum, qui sistitur ante tribunal) faceret exire a se condemnatum & totam orationem & consilium ejus (quo se defendebat aliosque offendebat) statueret in peccatum (declarans nihil nisi peccatum continere.) Dies diaboli fecit paucos, quia Paulo in gentibus prædicante, ille non multo tempore obtinuit principatum in templis, tum cessavit princeps esse super gentes, & magisterium accepit ille, qui dicebat: ego sum magister gentium in fide & veritate: ille enim fuerat magister gentium in infidelitate & fallacia. Filios factos orphanos dicit, qui de patre diabolo erant, cuncto incredulitatis rege: & factam uxorem diaboli viduam, quia sicut uni viro desponsata ecclesia per fidem, sic per infidelitatem non sponsa, sed uxor est potestas incredulitatis, quæ dabat potestatem dominandi sacerdotibus templorum, sive synagoga, seu hæreticorum ecclesiis: hanc potestatem dejecto diabolo effici viduam; & sic in reliquis. Verum ut hæc allegoria plane non est innata, sic contra mentem Spiritus Sancti, contra Petri explicationem, contra communem plerorumque sententiam, magna cum violentia textui est illata. Eam ergo ab hoc loco abesse volumus, & argumento supra deducto unice inhæremus, nec aliam agnoscimus personam prædicentem & imprecantem quam Christum, sub cujus persona David loquitur, nec alios præter Judam & Judæos contra quos imprecationes istæ fuerunt directæ.

§. VIII. His præmissis, ad abusum, principale dissertationis nostræ argumentum tendimus. Non nova vero hæc est, aut nostris demum temporibus nata consuetudo, psalmum hunc publice privatimque adhibere pro diversa diversorum intentione. Nicolaus papa enim, hujus nominis

secundus, qui seculo XI. Romæ sedet, decretum suum de electione summi pontificis in concilio Lateranensi firmaturus, ex utroque psalmo LXIX. & CIX. execrationes violatoribus opposuit sequentem in modum: (a) Quisquis autem hujus nostra decretalis sententia temeratur extiterit, & Romanam ecclesiam sua presumptione confundere, & conturbare contra hoc statutum tentaverit, perpetuo anathemate, atque excommunicatione damnetur; & cum impiis, qui non resurgent in iudicio, reputetur, omnipotentis iram contra se sentiat, & sancto, um apostolorum Petri & Pauli (quorum ecclesiam presumit confundere) in hac vita, & futura furorem sentiat: fiat habitatio ejus deserta, & in tabernaculis ejus non sit. qui inhabitet: fiant filii ejus orphani & uxor ejus vidua: commotus amoveatur ipse, & filii ejus, & mendicent, & ejiciantur de habitationibus suis: seruetur scelerator omnem substantiam ejus, & diripiant alieni labores ejus: orbis terrarum pugnet contra eum & cuncta elementa sint ei contraria & omnium sanctorum quiescentium merita illum confundant, & in hac vita super eum apertam vindictam ostendant. Similia quoad rem ex eodem psalmo desumpta habet illa formula execratoria, qua Imperator Leo & Alexius in constit. quæ novel. Leonis a Gothofredo subjuncta, de-tonant in violatorem justitiæ. Inveniat, inquiunt, iste Deum & cælestes omnes ac incorporeas potestates sibi nunquam non adversantes. Immature ex hac vita excidat potius quam excedat. Incommodis insuper afficiatur perpetuis, ipsius adium fundamenta ignis tandem devoret, & posteritas eo redigatur inopia, ut panem ostiatim queritet. Atque hac jure sane optimo propterea quod leges, quas liberrimas esse oportuit, servas quodammodo ac captivus effecit scilicet pravorumque judicio-rum. Præterea in donationibus ecclesiasticis plane so-lenne fuit, tales execrationes & maledictiones ex hoc aliisque psalmis, licet non semper iisdem verbis, in illos pro-

(a) Distinct. XXIII. Cap. I.

projicere, qui ausuri essent legata illa quovis modo vio-lare. Unam ex illis formulam producam, in quibus execrationes plurimæ habentur, quarum aliquas ex nostro quoque psalmo desumptas esse, nemo non observabit. Est il-la Adelheidis Comitissæ de Clettenberg fundatricis cœno-bii Walckenredensis, & ita se habet: (a) Si quis homi-num, quod ablit, cujusunque ille existat dignitatis vel honoris, vel humilitatis, testamentum hoc malo in-genio infirmare & infringere præsumpserit, illud quod Deo ac Domino nostro Jesu Christo, omnibusque sanctis ejus de substantia nostra devote offerendo con-struximus, destruere voluerit, illius nomen citius de-leatur de libro vitæ, & omnibus subiaceat maledictio-nibus, quibus Deus Regem Pharaon afflixit. Male-dictus sit in tabernaculo suo, ut nunquam habitet cum justo. Ejiciat istum Deus de possessione sua, & trada-tur ea inimicis suis, sit portio ejus cum traditore Iuda, & mansio cum Dathan & Abiran. Fiant agri ut So-dom, & ignis cum sulphure dejiciat domum ejus, sicut Gomorrhæ. Maledictum sit super ipsum cælum & terra, quam calcatur, sit ferrea, & sterilis, & agri zizaniis abundent. Fulgura Domine coruscationem, & dissipa-hostem, emitte sagittas & transfige inimicum. Pluat super raptorem laqueos Dominus, ignis & sulphur per-dant eum; Nuditas cum frigore ipsum affligat. Ardor & æstus cum egestate perfodiant animam ejus. Pluat super ipsum emittat legiones dæmonum, & pereat tan-dem ab Angelo percutiente, Maledictus igitur in terra socium habeat Cain. Deficiat ipsum pabulum, quod bovi præstet, & abscondatur de ovili suo pecus. Male-dictus sit in corpore suo a planta pedis usque ad verti-cem, ablit ab eo sanitas. Heliodori plagas & verbera

B 3

per-

(a) Dedit illum nobis plur. Rever. Dn. Leuckfeld, in antiquitatibus Walkenredensibus pag. 33. seqq.

„perpetiatur, & Antiochi tormentis ac verbibus scatu-
 „riens cum fœtore imprutescat, ac nisi respiscat mi-
 „ferrime conteratur. Ejiciat viscera ut Judas & Hero-
 „des, & descendat in infernum ut Pilatus. Sit cadaver
 „ejus abjectum in escam volatilibus terræ, & pabulum
 „bestiarum, & non sit, qui abigat. Filii & filia ejus
 „ejiciantur de habitaculis suis & stirps sua perpetuo ma-
 „neat captiva, & sicut Sodoma & Gomorra in præ-
 „senti sæculo percussa est, similiter percutiatur habitatio
 „ejus. Auferat Deus memoriam ejus de terra viven-
 „tium, ne videat filios filiarum, & filii ejus in miseria
 „pereant, nec sit, qui pupillis eorum misereatur. Or-
 „phani ac vidua in domo ejus frequenter sint, nutantes
 „transferantur & mendicent. Fiat mensa ejus coram
 „eo in laqueum, universon stratum ejus vertatur in
 „infirmiorem. Maledicta opera ejus. Maledictus in-
 „grediens & egrediens, maledictus apud vicinos suos,
 „sit ipsis fabula ac risus, nec memoretur nomen ejus ultra.
 „Maledicta sit mors ejus ut canis, & pereat, qui sepelit
 „corpus ejus. Maledicta terra, qui os aperit, & ejus
 „cadaver recipit. Maneat cum Diabolo & Angelis ejus
 „& si non pœnituerit, transeat in ignem æternum. Amen.

§. IX. Sed alia sunt, quæ a prioribus longissime
 recedunt, nec eundem finem eandemque intentionem
 habent. Primo enim ad furem inveniendum fuisse hunc
 psalmum adhibitum nos docet Delrio, (a) dum eundem
 quidam legerunt juxta certam versiculorum distributio-
 nem, aliter quam existat. Ipsam vero distributionem
 non indicavit, ex ratione, quam dedit sub initium sectio-
 nis nonæ: formulas, inquit, non prætermittam plane, ut de
 iis possint lectores, quando de facto inciderint, judicare; nec ad-
 scribam integras, ne curiosi & impii queant abuti: sed adscribam
 tan-

(a) Disquisit. magic. l. 2. lib. 3. part. 2. quæst. 4. sect. 9. p. m. 264.

tantum initium & finem omisissis mediis & circumstantiis, quæ
 auctores earum requirunt. Fortassis etiam idem applicatur ad
 excutiendum furis oculum, ejus facti modum Delrio ite-
 rum ex parte suppeditat, ita scribens: (a) Leguntur septem
 psalmi cum litanis: hinc sequitur oratio terribilis ad Deum pa-
 trem &c. hinc exorcismus in furem: denique formatur figura
 circularis cum barbaris nominibus, & in medio pingitur oculus,
 tum clavus aeneus certorum laterum, oculo insigitur malleo cy-
 pressino, & dicitur certus ex psalmis versiculus: sic furi oculum
 putant excuti. Sine dubio exorcismus iste in furem qua-
 dam ex psalmo nostro continet, si non ipse quoque ver-
 siculus ultimo loco proferendus, ex eo desumptus fuerit.

§. X. Porro jam olim ad proximi, sed pro hoste
 habitū, perditionem, mortisque illius accelerationem cer-
 to tempore sustinendam, psalmus ille fuit adhibitus & ab
 hominibus pravis eum in finem applicatus. Quid ob-
 tinuerit tum ante tum circa reformationis tempora, do-
 cemur ex variis monumentis. Si enim & epistolas ob-
 scursorum virorum (b) in subsidium vocare nobis licebit,
 & illæ nonnulla indicabunt. Nimirum, cum Papa Leo X.
 patrum tempore Reuchlino contra monachos Colo-
 nienfes patrocinaretur, unus illorum dixisse fertur: Ego
 non spero, quod Papa erit tam stultus, quod faciet, si faciet,
 volumus per universum ordinem nostrum contra ipsum legere
 istum psalmum; Deus laudem &c. ita enim in versione
 latina Psalmus hic incipit: Deus laudem meam ne tacearis.
 Calvinus hunc morem Franciscanis tanquam peculiarem,
 tribuit, quando scribit: (c) Res minime occulta est, si quis
 hostem capitalem habeat, quem velit perditum, conducere ex mo-
 nachis aliquem, qui quotidie hunc psalmum recitet. Imo scio
 in Regno Gallie primariam quandam faminam condūctis ex
 Franciscanis habuisse, qui unigenito filio hac forma imprecarentur.
 Ad eundem respexit B. Lutherus loco citato; Dieser Psalm
 suchet

(a) loco citato pag. 263. (b) Volum. 2. pag. 137. (c) Comm. in
 Psalm. CIX.

fluchet, und verkündiget so viel Uebels den Feinden Christi, daß erziele diesen Psalm haben ins Geruchte gebracht, daß die Mönche und Nonnen ihn sollen beten wider ihre Feinde; und wo er wider jemand gebetet wurde, so müßte derselbe sterben. Das sind aber Lügengeschichten und Mährlein. Forſan hic psalmus ad execrationes adhibitus, habuit ritus, quorum mentionem facit Faber, (referente Lorino (a)) eosque pro supersticioso æstumante extinctionem luminum, aversionem vultus ab altaribus, & volutationem in pulvere. Cum vero B. Lutherus ipse hæc talia habeat pro mendaciis & fabulis, & alia certiora nos destituant, toto ordini Franciscanorum tribuere nolumus, quod forte ab uno alteroque observatum fuit.

§. XI. Nostris pro dolor! temporibus, quibus evangelii lux clarissima oculis omnium perstringit, maxime dolendum est, inveniri homines talibus superstitionibus tam impense deditos. Alii vero pluribus, alii paucioribus in psalmi hujus abusu se adstringunt observationibus. Quidam putant, psalmum hunc orandum esse mane & vespere per integrum annum & novem dies absque ulla interruptione: quia psalmus in ordine est centesimus nonus, in quo per *centum* unus denotetur annus & per *novem* totidem dies. Si vero vel semel intermittatur ista imprecatio, non in caput adversarii, sed orantis retrogredi æstumatur. Omnem porro lectionem absolvi debere volunt, inscio adversario, contra quem oratio dirigitur, neque eum in via salutandum, vel ab ipso salutem accipiendam; & quæ sunt alia hujus generis absurda & gentiliū superstitione plena. Alii neglectis tot ambagibus per annum duntaxat integrum absque ullo intervallo, nisi sibi ipsis nocere velint, orationem esse continuandam contendunt. Recens hujus rei exemplum non ita pridem in vicinia habuimus,

prout

(a) in Psalm. CVIII. pag. 233.

prout ex actis judicialibus & testis alicujus depositione, quam integram dabimus, constare potest. Prævia seria admonitione de veritate dicenda interrogabatur quædam scemina inter alia: Ob sie auch etwas böses und ärgerliches von der N. N. wüßte? illa respondet; die NN. hätte Zeugin offte für eine blinde Tacke gescholten, und ihr in die Augen gespien. Sie hätte ihr auch angeschinnnet, sie solte den hiesigen N. N. todt beten. Nos; auf was Weise Zeugin das todtbeten machen sollen? Illa; sie solte einen Psalm aus dem Psalter - Buch beten. Nos; Was denn für einen Psalm? Illa; den hundert und neunten Psalm. Nos; Ob N. N. ihr nicht gesagt, wie sie solchen Psalm, und wie offte sie ihn beten solte? Illa; sie solte ihn alle Tage durchs ganze Jahr hindurch beten, und wenn sie solchen Psalm einmahl vorbey schlänge, so bete sie solches auf ihren eigenen Hals. Nos; Ob Deponentin der N. N. Rath gefolget? Illa; Nein, sie hätte es nicht thun wollen, sondern gesagt: Frau Gevatterin, das kan ich nicht thun, wie solte ich eine solche Sünde auf mich nehmen, einen todt zu beten. Addebat; die N. N. hätte zur Deponentin gesagt: warum sie nicht beten wolte? Gott würde ihr Gebet gewiß erhören. Hätte doch Gott ihr N. N. Gebet erhört, da sie wider N. N. gebetet, indem auf ihr Gebet das erste Jahr ihm ein Finger abgenommen, und das andere Jahr es gar über seinen dicken Hals kommen. Non vero a mulierculis tantum aliisque de plebe hominibus hæc talia peraguntur, sed quod dolendum, sed ab illis etiam, qui præ aliis nosse & poterant & debebant, quid dissent æra lupinis, eruditis scilicet, ipsisque ecclesiæ ministris similia fuisse facta, accepimus. B. Backius noluit reticere exemplum alicujus theologi Magdeburgensis. D. C. G. a Sp. P. U. "qui cum paulo ante urbis panolestrian nescio quid litigij "superciliosi cum senatu foveret, eo vesaniæ devenit, "ut singulis suis concionibus præmitteret hunc psalmum "CIX. sicut etiam cum eodem dictas conciones semper "finit; & cum moneretur, ne id faceret, comminatus "

C

est,

est, se non modo lecturum psalmum, sed paraphrasin etiam additurum, si irritaretur. Nescio qua intermissione quibusve furiis homo iste nimis elatus & contumacius exagitabatur, & parum certe abfuit, quin dicit ipsum vorassent tandem, & ad locum suum cum eo, de quo hic psalmus proprie agit, ablegassent. Imo hoc ipso anno audivimus concionatorem quendam in cathedra ecclesiastica publice in ipsa concione contra adversarios suos hunc psalmum prælegisse & prælectis aliquot versiculis, aliquoties ingeminasse: *has preces contra vos Jude fratres sororesque fundo, quæ vos in ultimo vestra vita articulo premunt.* Dn. autor disputationis, sub præsidio summe venerabilis Dn. D. Fechtii habitæ de precibus contra altos instituit §. 6. provocat ad publica scripta, in quibus in vicinia de hoc psalmo disputatum fuerit. Quæsitivimus quidem ea, sed omni diligentia adhibita invenire illa non potuimus, quæ tamen sine dubio quadam scopo nostro inservientia nobis suppeditare potuissent.

§. XII. Sed de his satis, quæ inter christianos fieri quidem solent, minime autem debebant. De superstitione hac pessima Dominus Præses meus fuit sollicitus, an & ea obtineret apud Judæos vel simile quid? Consultuit is propterea nuper virum summum, venerabilem Dominum Hermannum ab Hardt, præpositum Mariæbergensem & linguarum orientalium in hac academia professorem celeberrimum, patronum meum colendissimum & præceptorem omni observantiæ & pietatis cultu æternum prosequendum, an judæi in libris præsertim arcanioribus quædam ad scopum nostrum facientia haberent? Pro eo, quo maxime reverendum Dominum præsidem meum complecti solet favore, non duntaxat eidem statim indicavit, extare libellum olim rarissimum שמות תהלי super superstitionibus vero plenissimum, in quo omnes psalmi certis casibus sint applicati,

cati, sed & proximo die scripta peculiari epistola abusum hujus psalmi apud Judæos vigentem crudite illustravit, atque typis postea excudi curavit. Bona viri venerandi atque æternum colendi venia eandem huic dissertationi inferemus, prout illa de verbo ad verbum sonat.

V. S. V.

A Judæis nati Christiani virulentam superstitionem, de qua quæris, Psalmum centesimum nonum inter varias irreligiosas ceremonias in bostrum suorum perniciem detorquendi. Ut millena sunt in plebe nostrate nefanda, non solum ex avita gentilitate reliqua, sed & à palante populo Judaico temere quondam admissa.

Inter Judæos, si quis ab altero torqueatur, סנאך מעיק לך novam accipere jubetur ollam, cui indat sinapi, affusa aqua fontana: סב חרלה וסב קורה חרמא ומלי יתיה מין דסבכו: Posthæc Psalmus ille tribus diebus super plenam banc ollam submurmurandus: אמר עליוה ויסין תלה: Quo facto, ante fores adversarii effundenda, ושפור קרם תרעין. Carveat autem sedulo, ne vel guttula adspargatur, qui effundit: והוחר רלה תשפור ערך טפח: Symbolico divino nomine אל El ex Psalmo inter ordinarias precum harundem formulas ingeminato: Faxis, o El, nomen divinum, tremendum, ex Psalmo hoc haustum, perdas hostem.

Hæc Judæorum est tragœdia. Symbolicæ verò, ut sunt res Judæorum pleræque, ex veteri Orientis genio, omnes illæ sunt ferales machinæ.

Sinapi, symbolum terroris, tremoris & cruciatus, quem hosti à Deo incuti & infligi optant: sicut sinapi suā acrimoniam mordet & lacrymas ciet. Argutā infimul allusione vocum cognatarum, *charadela*, sinapi, & *charada*, terror. Acerrimum & lacrymabile symbolum sinapi, terribile augurium.

Cui simile alterum in *olla nova* imprecationis signum. Rabbiorum קידה *Kidra*, *κίτρα*, olla, græcam quidem agnoscit originem, ad verbum tamen קדר *Kadar*, quod atrorem notat, luctus, doloris & miseriæ tessera, pronā inclinatur allusione. Conspiratque similiter cum *charada*, terrore: ut terror ater est.

Utrumque symbolum, ut in omnes diras, Psalmo comprehensas, ita præcipue in versum respicit 18. omnium nervum: קללה *Klala*, *maledictio*, hostem instar toge cingat & undique tegat.

Aqua fontana, quæ scaturiat & ebulliat, est tessera dirarum, quæ alterum penetrent & corripiant, haud aliter ac hausta aqua totum penetrat corpus. Omne ex eodem versu 18. petito: תבא כמים בקרבו *Maledictio instar aquæ in ipsum infuset.*

Ante fores adversarii dirum illud & execrabile medicamen effundendum: Pro indice talionis: Sicut alter ex ore suo effuderit convitia & contumelias, ita & ori illius, tanquam corporis ostio, aquam illam maledictam, talionis jure à Deo esse infundendam, quam refobeat ipse cum tota domo.

Pro

Pro augurio versus secundi: כי פי רשע ופי מרמור: עלי פתחו *Os maledicum, & os fraudulentum, contra me aperuerunt.* Allusione fvetâ & concinnâ vocum, פה *Pe*, os, & פתח *Petach*, ostium.

Cautio, ne vel guttula in effluentem resiliat, imago desideratæ salutis & liberationis. Ad nutum & votum versus ultimi: כי יעמוד לימין להושיע: משפטי נפשו: *Deus stet à dextra afflicti, quem liberet à tortoribus ejus!*

Hæc tragica *Judeorum* scena, quam publicâ svadent autoritate superstitioni doctores superstitionis plebi, in שמעו תהרהר *superstitiosissimo* libro. Quam irreligiositatem à Judæis accepere *Christiani*, imprudentes & irreligiosi: *Immemores*, Deum sponte suâ indubitato vindicare injurias, servare ac tueri bonos, & poenas sumere à malis: Sed & *baud conscii*, Christianorum esse, injurias omnes placido & æquo animo hosti remittere, Deoque rem molestam commendare. *Judei* suo furore testes, se verâ Dei cognitione carere: *Christiani* pravâ suâ æmulatione indices, se fide & caritate destitui, nec Deo confidere nec hostem amare, ut oportebat, *Matth. V.*, 43. 44. 45. 46. 47. 48. *Christiani* Judæis non meliores, *ni meliores*. *NI MELIOR*, inquit Christus, fuerit, vestra justitia, quam Phariseorum, non intrabitis regnum cœlorum, *Matth. V.*, 20. Vale!

Pro hoc labore suscepto debitas non duntaxat gratias viro celeberrimo agimus, sed & illud in votis habemus, ut nostra gratiarum actio sit ad plus dandum invitatio, &

C 3

hac

hac ratione totius libelli illustrationem nobiscum communicari velit.

§. XIII. His jam enarratis, despiciendum porro erit, quid de istis psalmi usibus & abusibus sentiendum sit. Commodius autem id fieri non posse putamus, quam si de imprecationibus in genere quædam præmiserimus, ut postea eo certius de particularibus judicare queamus. Imprecationes, quæ alias execrationes & maledictiones dicuntur, sunt preces vel vota, quibus quis alteri, quem pro hoste suo habet, omnis generis Dei poenas tum temporales tum æternas imprecatur. Istarum alie sunt temerariæ, alie deliberatæ; & hæ vel sub ratione mali fiunt, vel sub ratione boni, quando nempe consilia hominis mali infringi, vel ipsummet aut gravi calamitate premi, aut funditus perdi desideramus. Personæ imprecantes esse possunt, tum privatæ, tum aliis præfectæ, parentes, præceptores, pastores, magistratus &c. Objecta, contra quæ imprecationes formantur, sunt vel creaturæ irrationales, sive animatæ, sive inanimatæ, vel rationales. In rationalibus separatim considerare possumus causam, quam agunt, & separatim personas; & hæ iterum sunt, vel privati, vel publici hostes iique vel curabiles, vel incurabiles. Forma illarum consistit in advocacy nominis; ac iudicii divini, sive explicita sive implicita, quando Dei nomine non expresso, iudicium tamen Dei postulatur, atque lictorem suum diabolum, per tonitrua, per creaturas, alias vindictæ divinæ formulas ejusmodi hominem perdere velit.

§. XIV. De singulis imprecationum speciebus theologorum dabimus judicium. *Temerariæ* illæ & vulgares maledictiones sunt professiones odii aut malevolentiae, indicia perturbationis in corde regnantis, & in proximum contumeliosæ atque adeo non possunt a culpa excusari. *Deliberatæ* imprecationes mali, sub ratione mali, contra homines non

non possunt non esse malæ: (1) quia proveniunt ab odio, quod est malum oppositum charitati: (2) quia non magis licet optare, quam facere malum, quia malum (3) quia benedictæ nostræ vocationi adversantur. Imprecatio mali, sub ratione boni, est ex se licita. Sic ratione gloriæ Dei, boni publici, aut etiam privati, quod est majoris momenti, licet minus, malum huic aut illi optare. Hoc tamen sic debet intelligi: (1) ut conditio aliqua subsistat, si nempe bonum illud per hoc malum & non nisi per hoc sit consecuturum: (2) ut voluntatem nostram subjiciamus voluntati Dei. Si ergo preces ad consilia hominis mali infringenda diriguntur, nihil illis mali subest, cum fructus talium precum non tantum in precantem, sed etiam in eum redundat, contra cujus consilia & molitiones oratio dirigitur. Sic rogant apostoli Deum, ut studia & conatus Herodis, Pilati, Phariseorum prohibeat, Actor. IV. verum orationis hujus scopus non erat hostium exitium, sed salus. Sic hodiernum solenne est omnibus Dei filiis, quotidianis patrem cælestem precibus obtestari, ut cruentis ecclesiæ hostium consiliis remoram injiciat. Porro si hostibus temporalem afflictionem optamus hoc fine, ut sensu iræ Dei exasperati, serio resipiscant, exemplo Davidis precantis, Ps. LXXXIII. 17. *imple facies eorum ignominia & nomen tuum inquirent*: licita nonnunquam est hujusmodi imprecatio; tum, quod sæpe numero fit, ut mali aliquibus flagellis & poenis correpti resipiscant: tum quod nobis ipsis imprecari possumus, & quidem iuste, ut Deus nos affligat potius, & divexet, quam in peccatum ruere sinat, aut his saltem mediis in peccata jam prolapsos ad se revocet. Sed in hujusmodi orationibus integer charitatis affectus dominetur oportet; qui odio quidem vitiorum, amore vero hominis ejusque salutis, proximo incommoda & adversa carnis imprecatur. At, quoniam ita non multi occæcati sunt, ut flagellis

iræ

ira Dei non meliores, sed peiores reddantur, erit pia mentis considerate hic agere, & non simpliciter calamitatem aliquam malis imprecari; sed ea conditione, si afflictio malis salutariis, aut Deo gloriosa futura est; qui secus facit, peccat in illud apostoli Jacobi V, 9. *ne ingemiscite* &c. Dein etiam dantur orationes contra hostes, quos funditus perditos desideramus. Hujusmodi precationem Israelitis aliquando mandatam legimus, Jud. V, 23. & in specie sacerdos, in lege execrationis super mulierem de adulterio suspectam, jubetur recitare. Sic etiam alia imprecationum exempla extant in scriptura sacra in impios & Dei ignaros, Pl. XXXI, 18. LXXIX, 6. Jerem. X, 25. hostes ecclesiae, Christi & populi ejus, Plal. LXIX, 28. seq. hypocritas, Plal. V, 11. seq. persecutores, Plal. XXXV, 26. proditores in nostro Psalmo & LV, 16. adulatores, Plal. XII, 4. calumniatores, ibid. Sic mala imprecatus est Noah Chamo, Genes. IX, 25. Moses Chore, Dathan & Abiram, Num. XVI, 15. Samson Philistaeis, Jud. XVI, 28. Josua hierichuntinis instauratoribus, Jos. VI, 26. David Joabo, 2 Sam. III, 29. & aliis suis hostibus. Eliseus pueris, 2 Reg. II, 24. Eisaas idololatricis Judaeis, Esa. II, 9. Jeremias hostibus, Jerem. XVIII, 19. 21. Petrus Simoni Mago, Act. VIII, 20. Angelus Babylonii, Apocal. XVIII, 6. Christus Judae & Synagogae judaicae in hoc psalmo CIX. Quo refertur etiam Vae illud Christi in Judam, Matth. XXVI, 24. divites Luc. VI, 24. cives Chorazin & Bethsaida, Luc. X, 13. Phariseos, Matth. XXIII. De his vero ita judicandum est, quod orantes illi non tam sui, quam gloriae divinae rationem habuerint, atque sic non privata commoti injuria talia egerint. Præterea non erant *ἐχθροὶ καὶ ἐμίσητοι*, nec poenam de hostibus suis expetebant, ut suo indulgerent odio, sed quia illam justitiae divinae debere intelligebant. Porro non alicujus praeposteri zeli fervore abrepti,

sed

sed prudentia prophetici spiritus acti, non quosvis, sed eos execrabantur, quos sciebant esse incurabiles. Tandem etiam aestumari debent preces tanquam vaticinia & propheticae denuntiationes poenarum futurarum in omnes Dei hostes non resipiscetes.

§. XV. Sed an non tales imprecationes legi charitatis repugnant? cum & Deus a nobis sit diligendus & proximus noster: proximus autem noster non tantum est amicus sed quoque inimicus. Ubi sciendum, ordinarie nulli hominum ex odio & privata vindicta esse imprecandum, sed potius pro omnibus orandum. Constare id potest (1) ex mandato de orando pro omnibus (2) ex præcepto hostium amore, (3) ex ipsa charitatis natura & indole, (4) ex ipsis charitatis officiis in scriptura delineatis, (5) ex prohibito christianorum adversus semet invicem gemitu, (6) ex professione universae ecclesiae nostrae, in minore Lutheri catechesi, litania & hymnis ecclesiasticis, (7) ex generalissima omnium morum christianorum regula a Christo commendata: *quacunque volueritis, ut faciant vobis homines, ita & vos facite eis*: (8) ex suffragio doctorum celeberrimorum ecclesiae cum veteris tum recentioris. Deducta sunt haec argumenta latius a Domino Autore supra laudatae dissertationis sub praesidio Domini D. Fechtii habita. Et ita quidem ordinarie se res habere debet: si vero res eo deveniat, ut uterque, Deus & proximus, simul diligere non possit, & alterutrius amor necessario abjiciendus sit; tum vero nihil loci relictum est amori proximi, cum dilectione Dei pugnant. Est enim Deus secundum legem, ante & super omnia diligendus, proximus autem usque ad Deum. Itaque qui proximum supra Deum diligit, utramque legis tabulam violat: qui Deum supra proximum, neutrum.

§. XVI. An vero & nobis eadem imprecationes imitari liceat? dum porro quaeritur, distinguendum esse

D

puta-

putamus, ut supra monuimus, inter causam & personam, quæ causam tuetur atque defendit. Causa mala, quam malus aliquis defendit, damnanda est a nobis, semperque contra eam & quidem licite orare possumus. Pari tamen ratione, personam ejus condemnare & contra eam precari non licebit. Ratione personarum hostes nostri alii sunt privati, alii publici. Privati, qui quorundam tantum hominum particularium hostes sunt, iisque in hac vel illa causa adversantur, nullam interim inimicitiam cum Deo aut ejus veritate gerentes. Contra hos vero aliter orare non licet, si in nos injuriosi sunt, quam sicut dictum est, nimirum contra causam malam. Publici hostes sunt, qui non nostri tantum hostes existunt, verum nei, veritatis, religionis, regnique Christi. Inter hos publicos hostes alii sunt *curabiles*, qui ex ignorantia vel alia quadam imbecillitate humana offendent, sic, ut spes aliqua conversionis & resipiscentiæ super sit. Adversus horum personas minime est orandum, sed tantum adversum eorum pessimas causas & actiones: imo pro personis & conversione eorum instantissime orandum exemplis Christi & Stephani. Alii vero illorum hostium sunt *incurabiles*, qui obstinate & ex malitia peccant, ita quidem, ut nulla amplius emendationis & conversionis suæ spes superesse videatur. In hoc vero casu examine opus esse quidam volunt, an nos habeamus spiritum discretionis, qui hoc novisse & a se invicem probe discernere queamus, nec ne? item an tantum gloriam Dei respiciamus, an vero etiam privatis affectibus laboremus? item an singulari spiritus Dei impulsu agamur? Hoc autem examine habito, deprehendemus nos prophetis & apostolis minime pares in nullo horum. Unde patere putant, nos non temere sanctos Dei servos imitari, sed contra Dei, ecclesiæ & nostros hostes hoc potissimum orare debere, ut Deus malitiam eorum cohibere, malas consultationes & stragemata

gemata repellere, manifestare & in bonum ecclesiæ suæ convertere dignetur: reliquum in illis iudicium Deo committendum, memores illius Christi, Luc. IX, 54. seqq. Ab his abire non videntur, qui formulas precum, quibus exitium obstinatis Dei hostibus in genere imprecamur, vitio & temeritate omni carere asserunt. Dum enim affectum charitatis impendimus singulis, nihil obstat, quominus precemur in genere, ut Deus prosterнат, consumat, dissipet & in nihilum redigat omnes suos hostes, ita quidem, ut maneat penes ipsum cognitio & vota nostra iudicium ejus non præveniant: neque de singulis etiam statuamus in hanc vel illam partem. Speciales vero imprecationes, quæ hunc vel illum speciatim concernunt, probare nolunt, sed regulam communem a Christo nobis præscriptam observandam esse indicant: benedicamus maledicentibus & precemur pro iis, qui nobis infesti sunt. Sunt porro & alii theologorum, qui etiam contra personas quoque incurabilium hostium, a quibus tum malitia inseparabilis est, recte orari statuant, si consilia illorum cum furore & manifesto veritatis & ecclesiæ exitio expediantur; modo id non fiat ex vitioso affectu, sed pio zelo, & orantes relinquunt Deo executionem suæ imprecationis, vel ad perditionem, vel ad conversionem impiorum; quod etiam ab ecclesiæ praxi, quam in precibus & canticis observat, non alienum esse putant. Verum enim vero omnes in eo conveniunt, nihil in his talibus temere esse agendum, contra malitiam & consilia hostium præcipue orandum, contra personas autem Deo nihil præscribendum, sed Deo esse committendum, quocumque modo is velit contra hostes agere, sive perdendo, sive convertendo. Et hanc normam observare debent omnes, qui contra alios precari volunt, sive privati illi fuerunt, sive aliis præfecti, parentes, præceptores, pastores, magistratus, &c.

attinet, illæ excusari & pro licitis haberi possunt, quia factæ sunt ratione gloriæ Dei & boni publici, non ex cupiditate vindictæ privæ, sed ex pio zelo pro bonis, quæ non amplius testatoribus propria, verum Deo solenniter per schedulam in altare depositam dicata erant. Præterea imprecationes illæ fuerunt directæ contra hostes Dei publicos eosque incurabiles, quod ex adjecta conditione, *si non poeniterit*, patere potest. Respiciabant quoque hostes istos in genere duntaxat, teste formula: *si quis hominum, quod absit &c. testamentum hoc malo ingenio infirmare & infringere presumpserit, &c.* nulla facta particulari adplicatione. Tandem cumulatione illa execrationum voluntatem suam enixissimam testatores indicare voluerunt. Hinc etiã a theologis & moralistis ejusmodi execrationibus validitas inviolabilis asseritur, tum quod voluntatum illarum ultimarum violatio gravissimum adversus legem gratitudinis peccatum sit; tum, quod effectus harum execrationum non sit spernendus, non quidem ideo, quia talis maledictio ab homine scripta est: hominum enim per se hac in parte nulla vis, sed quia Deus talem effectum transgressoribus adjudicat, sua severe sæpe vindicans. Magni quoque nominis jureconsulti (a) ipsos quoque principes monuerunt, ne execrationes illas nihili haberent, cum præcipue plura eaque tragica exempla a quibusdam fuerint consignata, quæ neglectam religionem se ipsam ultimam esse satis declarant. Hoffmannus in antiquitatibus Walckenredensibus (b) sequentia habet: *Hujusmodi imprecationes nunquam vel raro admodum viribus suis fuisse destitutas, vel tristia illa ac vero stibilia exempla, quæ patrum nostraque memoria in monasterio acciderunt, satis superque possunt reddere testatum: quorum equidem indicem prolixum hic dare forsitan non adeo esset difficile, sed opera isti certis de causis in presenti parcemes.*

§. XIX.
(a) Vid. Excell. L. S. Struckii dissert. de execrationibus testatorum Cap. 2. §. 42. seqq. (b) Manuscript. lib. 1. cap. 12. apud supra laudatum Dn. Leuckfeld, loco citato, pag. 31.

§. XIX. Similiter judicandum erit de maledictionibus, quas salutaribus constitutionibus adjectas interdum fuisse, supra quoque indicavimus. Additæ illæ sunt boni publici gratia, ut major reverentia actionumque obligatio in animis subditorum producat, non ex vindicta privata, sed ex zelo pro justitia. Non ad certam respiciunt personam, sed in genere omnes feriunt injustos judices, sub intellecta tamen conditione, nisi poenitentiam egerint. Voluerunt denique legislatores illis imprecationibus enixissimam suam voluntatem, de observandis accurate illis constitutionibus, indicare. Audiamus Excell. Dn. D. J. S. Strykium: (a) *quilibet certe hic facile conjicere potest, non rancorem aut vehementiam odii in certam personam, causam dedisse his execrationibus: quin potius imperatores optimos ab injustitia committenda, absterre voluisse iniquos judices. Quapropter harum maledictionum, uti omnium actionum bonitas ex fine & salutari scopo facientis mendienda est.*

§. XX. Verum enim vero longe alterius conditionis sunt imprecationes, per annuam psalms nostri precationem, in hominis necem, minimum ex intentione precantium, directæ. Istæ enim multis modis peccant in ea, quæ generaliter circa imprecationes observanda esse indicavimus. *Primo:* Non sunt contra hostes publicos, Dei, veritatis, religionis, &c. sed contra privatos, qui in hac vel illa causa vel revera, ex officio, interdum, etiam ex malicia, adversantur vel saltem adversari videntur. Quo in casu non contra personas, sed contra mala ipsa est orandum. *Secundo:* Funduntur non ex pio zelo pro Deo, religione, salute publica, &c. sed ex mera privæ vindictæ cupiditate & perturbatis animi affectibus: hinc etiam imprecantes isti postea gaudent de malo, quod forte adversarium premit. In precibus vero

(a) loco citato, cap. 1. §. 46. seqq.

vero ad Deum, nihil dandum est affectibus propriis. Quando in seditione intestina Hierosolymæ inter Aristobulum & Hircanum, hi, qui Aristobulum in urbe obsidebant, urgerent extra Oniam, virum justum & Deo charum, qui precibus suis multum valebat, & aliquando in siccitate pluviam impetrarât, ut Aristobulum cum suis devoveret diris, postquam diu frustra recusasset, tandem in hunc modum precatus fuit, referente Josepho: (a) *Deus universi hujus mundi rex, quoniam & hi, qui mecum stant, tuus est populus, & qui oppugnantur tui sunt sacerdotes, precor, ut nec hos contra illos, neque illos contra hos orantes exaudias.* Ob quam quidem orationem ille a suis obrutus fuit lapidibus, pie nihilominus ac prudenter docuit in oratione ad Deum, non esse studendum partibus affectibusve. *Tertio:* Tales preces non tendunt ad consiliorum malorum interruptionem, & subversionem, neque ad emendationem adversarii per temporalem aliquam afflictionem, sed plane ad destructionem tum temporalem tum æternam. Qui inter illos imprecantes clementiores esse voluerunt, ii certis signis hostes in tempore monuerunt, ceu ex aliis percepimus, ut salutis suæ rationem haberent, & se debite ad mortem præpararent. Quantum vero malum sit ista ratione contra alios orare, vel intentio prava indicare poterit. *Quarto:* Magnum flagitium est, id, quod soli Deo & fervatori nostro Christo competit, nefario & idololatrico ausu ad privatam suam vindictam transferre. Christus hujus universi judex, nullis corruptus affectibus, nullique obnoxius peccato, in nostro psalmo CIX. jure execratur eos, qui majestatem ipsius læserunt. At homo tot peccatis obnoxius, nullamque judicandi alios facultatem a Deo habens, ipse judicio, in quo consistere nequit, subjiendus, absque infantiæ nota sibi tale quid sumere nequit. *Quinto:* Graviter porro

(a) Antiquitatum Judaicarum, lib. 14. cap. 3. p. m. 470.

porro peccant in Deum, cumque atroci contumelia afficiunt, multis modis, contemnentes illius expressum mandatum, spernentes illius exemplum, quod imitari designantur, *precamini pro iis, qui vobis infesti sunt, & persequuntur vos, ut sitis filii patris illius vestri, qui est in cælis,* Matth. V. 44. seqq. partes Dei invadentes, Rom. XII. 19. illum non agnoscere pro justo judice. *Sexto:* Quantum in se est, vult ejusmodi execrator Deum justissimum, juxta affectus suos humanos ac injustos judicare proximum. *Ego rependam dicit Dominus.* *Septimo:* Audacissimum plane factum est, quia id sibi sumit homo, in inimicum ad Dei imaginem formatum, quod ne angelus quidem in Satanam sibi sumere voluit. *Michaël Archangelus ille, cum adversus Diabolum altercans disceptaret de corpore Moysi, non ausus est illi impingere notam maledicti, sed dixit: increpet te Deus:* Jud. vers. 9. *Ottavo:* Isti imprecantes communem naturæ legem violant, quod nemo in propria causa judex esse debeat. *Nono:* Sibi ipsis tales plurimum nocent, dum obnoxii fiunt pœnis divinis: se ipsos justo divino judicio privant, privatum exercentes judicium, atque iram & ultionem Dei in se provocant. *Der Mensch macht Gott so viel an ihm, zu einem executore und Scharfrichter, der nach seinen Gefallen falsche und unbillige Urtheil mit dem Nächsten procediren soll:* scribit Danhauerus. (a) Malum, quod in sua capita resilire credunt, si vel semel hunc psalmi precatio intermittatur, etiam absoluta ex ordine lectione sentient, nisi pœnitentes ad Deum redierint. *Decimo* res ipsa plena est superstitione, quando cogitamus preces debere restringi ad annum integrum, sine ulla interruptione, salutationem nec accipiendam esse, nec reddendam, & quæ sunt alia hujus generis inanitia. *Undecimo* Præterea partim ex judæorum irreligiositate, partim ex gentilium quorundam moribus pravis deducta

E

est

(a) in lacte catechet. part. II. cap. 33. pag. 479. conf. ejusd. coll. decal. pag. 429. & 433.

est pessima hæc consuetudo. Prius colligi potest, ex epistola summe reverendi Domini ab Hardt ad venerabilem Dn. meum præfide[m] scripta suo loco dissertationi huic inserta: posterius indicant illorum incantationes aliæque præstigiæ adhibitis carminibus exercita, quas hac vice producere nobis integrum non est. Taceo alias rationes, quæ abusi huic, si temporis ratio permitteret, opponi possent.

§. XXI. His omnibus tamen non obstantibus, imprecantes isti suis imprecationibus varios querere solent colores, quorum aliquot in medium producemus. *Prima* putant, se non videre aliam viam elabendi, ex multis sæpe injuriis, quibus a proximo premantur: cum sæpe non sunt iudices idonei & æqui, coram quibus innocentia vindicari & palam fieri queat; imo vero iudices vel jam antea infensi, vel per falsas delationes inimici facti sunt, ut ab illis tam facile sperari nequeat justitiæ exercitium. Verum enim vero in tali casu sciendum est, iudices sæpe ex ingenio aliorum tales æstimari, quales revera non sunt. Posito autem iudices officio suo minime satisfacere & ita peccare, non tamen sequitur: ergo & ego peccabo & privata vindicta mihi consulam. Neutrum enim est faciendum: nec illius peccatum, meas actiones pravas reddet bonas & iustas. Caro quidem illud svadet, & mundi etiam iudicium consentit; sed longe aliud remedium præscribit nobis verbum Dei: nempe precibus confugiendum esse ad Deum, & ad illum tanquam summum & supremum iudicem provocandum, hisque armis pugnandum esse, si modo Dei auspiciis vincere cupimus. Deo in tali casu omnino nostra sunt committenda, & is erit certissimus innocentie testis & omnium injuriarum nobis illatarum vindex severissimus. Patet id exemplo Davidis, qui aliquoties quidem conatus est se apud Saullem purgare, sed cum videret, se nihil proficere, iudicem Deum

Deum appellat, eique commendat causam suam liberationemque a manu Saulis: 1 Sam. XXIV, 9. seqq. Patet idem exemplo Christi, 1 Pet. II, 22. & expressis Scripturæ testimoniis: *Ne dicas, rependam malum; expecta horam & servabit te* Prov. XX, 22 *ne dicite, quemadmodum fecit mihi ita faciam ei: reddam isti viro secundum opus ipsius.* ibid. XXIV, 29. Rom. XII, 19 & alibi.

§. XXII. *Secundo* provocant ad exempla virorum etiam sanctorum, quorum imprecationes in sacra scriptura memorantur, nec non doctorum ecclesiasticorum, quorum preces contra alios historia ecclesiastica minime tacuit. Nolo prioris generis exempla, supra jam recensita, repetere, aut illis plura adicere. Ex altera classe quarumdam proferam, quæ illis forte favere videntur. Alexander episcopus Constantinopolitanus, postquam audiverat, Arium in communionem ecclesiæ recipi debere, in ecclesia, quæ cognominatur Irene, se solum inclusit, & ingressus ad altare, sub sacra mensa primum se humi prostravit, Deo cum lacrymis supplicans. Atque hoc multis diebus ac noctibus continuatis gessit. Porro petiit a Deo, & quod petierat, accepit. Petitio autem erat huiusmodi: (a) *ut si quidem recta esset Arij sententia, ipse diem disceptationi præstintam nequaquam videret. Sin vera esset fides, quam ipse profiteretur, ut Arius impietatis penas lueret, quippe qui omnium malorum auctor esset. Athanasius paulo distinctius easdem preces consignavit. (b) Oravit, inquit, aderat autem cum eo Macarius socius orationis, qui ejus verba excepit. Postulabat autem alterutrum, si Arius iniquus, crastino die in synaxin introduceretur, nuuc dimittas queso servum tuum Domine, & non prius una cum impio perdas. Sin autem ecclesia tua parces, scia autem, quod parces, respice in verba Eusebii, neque des in exitium & vituperium sortem tuam, & tolle Arium: ne eo recepto in eccle-*

E 2

(a) Socr. Hist. Eccles. lib. I. cap. 37. p. m. 73. (b) in epist. ad Serapionem de morte Arij, p. m. 523.

ecclesiam, videatur simul cum eo & heresis recipi, neve dein de impietas pro pietate habeatur. Sic etiam Didymus contra Julianum imperatorem preces fudit, felici successu, referente Sozomeno: (a) Eodem die (quo Julianus fuit interfectus) Didymus ecclesiasticus philosophus Alexandria degens, cum, nupote imperatore adversus religionem peccante, gravissimo dolore afficeretur, tum propter ipsum vario errore deceptum, tum ob contumeliam ecclesiarum jejuniis & orationibus vacabat. Cumque pra nimia sollicitudine, ne superveniente quidem nocte cibum sumisset, in cathedra sedens somno oppressus est. Ac velut in mentis excessu positus, equos candidos, per aërem discurrentes videre sibi visus est, virosque ipsi insidentes, ita clamantes audire: nuntiate Didymo, hodie Julianum hac ipsa hora peremptum esse: idque ille Athanasio episcopo significet, & surgens comedat. Ita etiam Lutherus belli rusticani autoribus minatur, se precaturum contra eos, teste Sleidano: (b) Ego precibus instabo, sicut dixi: quanquam sane malim ita vos compariis, ut ne mihi sit necesse precibus adversum vos agere. Nam etsi peccator sum, tamen & justam esse precationis mea causam, & exaudiri quoque meas preces, nihil dubito: vult enim Deus nomen suum sanctificare, & nobis etiam sic orandum esse, demonstravit. Hortor itaque vos atque etiam oro, ne precationes meas & aliorum despiciatis, quid enim possunt & efficiant, vestre certe maximo malo sentietis. Forte & huc quis referet execrationes magnorum illorum virorum Chrysostomi & Epiphani, discordibus agimur a se invicem discedentes. (c) Hic enim, cum jam navem conscensurus esset, hæc Joanni denuntiasse dicitur: spero te non moriturum esse episcopum. Ille vero eidem respondisse fertur: spero te non perventurum esse in patriam. Utrique hujusmodi exitus contigit. Nam neque Epiphanius navem appulit Cyprum, cum post discessum mortuus sit in navigio: & Joan-

(a) H. E. Lib. 2. p. 618. (b) Comment. lib. 5. p. m. 133. (c) Soer. Hist. Eccles. 6, 14. p. m. 321. Soz. loc. cit. 8, 15. p. m. 774.

Joannes non multo post ex episcopali sede dejectus est. His similibusque exemplis imprecantes isti putant, se via incedere ab aliis toties trita. Sed quid de illis judicandum sit, jam supra fuit indicatum. Nimirum sancti illi, quorum in scriptura sacra mentio fit, non tam sui quam gloriæ divinæ rationem habuerunt; nec ex cupiditate private vindictæ poenam de hostibus suis expetebant, sed quia illam justitiæ divinæ deberi intelligebant: non quosvis, sed incurabiles feriebant: & sæpe denuntiationes tantum erant futurarum poenarum. Non alia judicia ferre possumus de Alexandri, Didymi & Lutheri precibus, quæ pro Deo, veritate, religione & bono publico fuere suse. Ita enim ipse Athanasius (a) factum illud ab omnibus æstumatum vult, quando scribit, Alexandrum, gaudente ecclesia, cum pietate & sana fide communionem celebrasse una cum omnibus fratribus, Deum gratias agendo, glorificantem, non quod de morte hominis lataretur, absit: omnibus enim hominibus constitutum est semel mori; sed quod res humana judicia superavit. Ipse siquidem Dominus judicem se prebuit minis Eusebii & Alexandri precibus, heresin Arianam condemnavit, ostendens eam indignam esse communionem Ecclesie omnibusque manifestum reddit eam, tamen ab imperatore, & ab omnibus mortalibus adjuvetur, ab ecclesia tamen damnatam esse: declaratumque est, officinam Arianorum non Deo gratam, sed impiam & inimicam esse. Non alia ratio est Didymi & Lutheri precantium, qui causam respexerunt Dei, ecclesiæ & reipublicæ. Si vero quidam fuerunt in ecclesia etiam viri celebres, qui in istiusmodi imprecationibus aliquid humani sunt passi, non eorum exemplis vivimus, sed legibus. Non quid factum fuit, erit respiciendum, sed quid fieri debebat. Hinc si ex vero referuntur imprecationes istæ Chrysostomi & Epiphani, eas probare minime possumus. Simul autem observamus

E 3

præ-

(a) in Epist. citata.

præeunte Caveo, (a) ex una parte viros etiam pios & prudentes in voces minus consideratas prorumpere, & libitaneis affectibus abripi posse; & ex altera parte Deum. sæpe hominum vota implere & permittere, ut fructus votorum inconsideratorum & cum lenitate christiana minime convenientium, ipsi sentiant. Ceterum narratio ipsa nondum extra dubitationis aleam posita est. Socrates enim ex vaga traditione factum refert, eique ipse subijcit sequentia: (b) *utrum porro vera mihi dixerint, qui ista narrarunt, equidem non possum affirmare.* Neque etiam Socrates & Sozomenus, si versionem Valefianam sequi volumus, in circumstantiis conveniunt, cum ille verba prolata scribat eo tempore, quo Epiphanius navem conscensurus erat; hic vero Epiphanius Joanni illa scripsisse, & Joannem Epiphанию rescripsisse; licet in græco habeantur vocabula *ἐπαγγελία* & *ἐπαγγελία*, quæ declarationem duntaxat denotat, sive illa ore fiat, sive literis. Ex alio præterea capite Baronius (c) refellit hanc de prophetiis relationem, falsam scilicet esse causam, quæ his imprecationibus ansam dedisse dicitur. Illam autem quidam volunt fuisse, quod Epiphanius relegationi Joannis consenserit. Cum vero nulla præcesserit ejusmodi de Joannis exilio lata sententia, cui Epiphanius assensum præbuerit, quod nondum causa agi cœpta fuerit; jure ea de prophetiis invicem pronuntiatis, commentum esse putat.

§. XXIII. Tandem etiam urgere possent execratores isti effectum talibus precibus, debito tempore & modo peractis, respondere, atque adeo non esse irritas, sed Deo placuisse, ceu ex eventu colligi posset. Sed unde homines isti certo sciunt, his precibus respondisse effectum? an inductionem omnium exemplorum accurate convenientium producere & necessariam inter preces istas & effectum, hominis scil. mortem, connexionem

(a) antiq. eccles. p. m. 891. (b) oco citato. (c) ad ann. Chr. 402. pag. m. 154.

ostendere possunt? Aliud certe est aliquid sequi aliud, aliud vero sequi ex alio, tanquam ex causa, prout in moralibus plura exempla commonstrant. Sequi inter-dum mortem hominis post preces illas fufas, concedimus: ex iisdem vero tanquam ex causis illam sequi, penitus negamus. Fieri quippe potuit, vel ipsum vitæ terminum a Deo præstitutum eo tempore adfuisse; vel monitos ab imprecantibus, quod sæpe accidisse audivimus, mœrore intenso morbum imo mortem sibi contraxisse. An tertium his duobus vel quartum sit addendum, hætenus quidem ignoro, plura tamen indicantibus lubens aures vacivas præbebo. Id interea certum esse puto, preces illas, adversus alios institutas, nullum apud Deum locum, nullam vim habere posse, quia iniqua petunt. Testis ea de re erit Jacobus IV, 3. scribens: *Petitis & non accipitis, eo quod male petatis, ut in voluptates vestras insumatis:* cui consentit Joannes IX, 31. *Dei peccatores non audit;* præcipue cum in superioribus ostensum jam sit, imprecantes istos multis peccare modis. Imo non sacri duntaxat scriptores, impulsu spiritus sancti agitati, hæc talia asserunt, sed & gentiles, naturæ duntaxat lumine ducti, agnovere turpia sæpe vota habere homines, & a Deo propterea ferre repulsam. Audi, si placet, Senecam, virum prudentem & actionum humanarum trutinatorem accuratissimum. Is ex Athendoro id indicium animi omnibus cupiditatibus soluti indicat, cum eo quisquam pervenerit, ut nihil Deum roget, nisi quod rogare palam possit. Nunc enim, subijcit (a) *quanta dementia est hominum, turpissima vota Diis insularant: si quis admo-verit aurem, conticescent, & quod scire hominem nolunt, Deo nar-rant.* Si quis ergo ea vota ad Deum detulerit, præcipue si eum proximo iratum voluerit, nunquam is exaudietur, eodem sapiente pronuntiante: (b) *Deus est, tam perdo-operam*

(a) Epist. 10. (b) de ira lib. 2. cap. 30.

operam, cum illi irasceris, quam cum illum alteri precaris irasum. His verbis clarissime indicat, injustas adversus alios preces nullam habere efficaciam. Atque de his in genere non male Cambyſes & ex hujus institutione Cyrus filius sensere, nempe: qui optarent ea, quæ non ſui ſit, illos — merito ſic apud Deos nihil impetrare, ut, qui petunt iniqua, repulſam apud homines ferunt, quod de illis Xenophon (a) tradit. Jucunda denique ſunt atque feſtiva, quæ apud Lucianum (b) Menippus narrat, ut Jovem ad fenestram ſedentem, precibusque hominum vacantem viderit, & quod ad ſuum quique votum reſponſum tulerit. At Jupiter audiens & ſingula vota diligenter expendens, non omnibus pollicebatur: verum hoc conceſſit Saturnius, abnuſit illud. Nam juſta vota per os fenestram ſuſum admiſſebat, admiſſa ad dextrum ſtatuens, rursus iniqua remittebat irrita, ſtatu deorſum redigens, ne poſſint ad cælum accedere. Cum ergo iniqua vota a Deo non exaudiantur, teſtibus ſacris prophanisque ſcriptoris, fruſtra provocabunt execratores ad exoptatum ſuarum imprecationum eventum. Finem hac occaſione diſſertationi noſtræ imponimus illo Luciani (c) ex græco in latinum translato;

Si non delinques, tibi diique hominesque favebunt

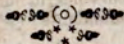
Præſtabunt faciles, quæque precatus eris.

Aſt ubi peccaris, ceſſat favor, omnia plena,

Sunt odiû, facta & ſors aliena tibi eſt.

Si & nos omnem præter ſpem in ſcribendo peccavimus, ne lectoris benevoli favor ceſſet, ſed contra illius gratia nobis, emendationem promittentibus, parata ſit, obnixè rogamus,

(a) de inſtit. Cyri hiſt. l. 1. p. 26. (b) in Iraro Merupp. Tom. I. pag. 707. ſeqq. (c) Tom. 4. p. 574.

JOAN-

IOANNI FRIDERICO HEINIO
THEOLOGÆ STUDIOSO SEDVLO

S. P. D.

PRAESES.

Iniqua a Deo petentibus tua oppoſita eſt diſſertatio. Tibi æqua petenti quod opponam, non habeo. Petis a me ſtudiorum & vitæ academicæ teſtimonium, quod Tibi denegare nec volo nec poſſum. Quamvis enim difficile admodum ſit teſtari de actionibus aliorum, qui noſtris ſub oculis non ſemper verſantur, nihilominus id nobis erit adhuc liberum, ea dicere, quæ vel nos ipſi vidimus vel ab aliis fide dignis audivimus. Id ſcimus, Te per quadriennium fere in IVLIA noſtra, ſtudio theologicò ſedulam de diſſe operam, & non duntaxat utriusque collegii homiletici membrum in templo academico fuiſſe, ſed etiam alias urbis noſtræ cathedras crebro animaffe. Scimus & illud, quod alii quoque aſſerunt, Te vitam ſtudioſo theologo dignam apud nos egiſſe, neminiſſe fuiſſe gravem. Huic privato teſtimonio voluiſti etiam addere publicum, quando præſens argumentum de abuſu pſalmi centeſimi noni eruditorum examini exhibuiſti. In apparatu ad illud colligendo, eoque poſtea digerendo, ut illam collocaſti diligentiam, quam deſiderare potui, ita idem in cathedra academica pro viribus deſendiſti. Hoc ergo labore feliciter peracto, ex animo Tibi apprecor optima quæque, ſimulque voſveo!, ut, Deo volente patroniſque ſarventibus, in publica ſtatione ſacra publicas pro grege Dei preces proxime fundere queas! Vale. Deproperabam in academia IVLIA. d. XI. Auguſti

M. DCCVIII.

F

Est

Est Numen summum, totum quod temperat orbem,
Nec patitur vanas supplicis esse preces,
Quæ sine labe mali, redolent nec spicula mortis.
Nam Deus est iustus, qui modo iusta cupit.

prospera quævis ita apprecatur
ANDREAS HOMBURG, D. Pandectar.

P. P. O. & Dicaliterii Guelpherb. Affessor.

CRedis, quod populum demens perfrasio fallat,
Demens, dum cantu vocat in certamina divos?
Quidni magna precum vis sit, dexterrima cantus
Regula? Quin perimas inimicum carmine sancto?
Mitior ast nobis mens sit, qui reddere torvo
Hosti non ferrumque minasque aut vulnera iussi.
Carminis est igitur sancti suus usus in hostem,
Numine qui pereat præcelso, iudice iusto.
Incantare nefas, quem incantet Numinis aura?
Carminis est etiam sancti permagnus abusus.
Quod pauci capiant, pauci distinguere norint.
Omnia sunt usu distincta, atque omnia abusu.
Sunt bona cuncta bonis, ut sunt mala cuncta probrosis.
Tutior ast via sit, quæ parcat; fata precando
Prospera, condonet. Candentes promere prunas
Præstat, quas cervix hostis vel terga capefiant.

*Deiſſimo Dno. HEINIO futura erant
Ecclesiastico circumſpecto*

ſer.
HERMANNUS von der Hardt.

Mens lædit perverſa bonos & lædere gaudet,
Atque vel æterno devovet exitio:
Tu contra prodeſſe ſtudes: mens rectori iſta,
Hæcque eſt ingenio digna palæſtra tuo.

Proſpera omnia precatur ſer.
IVSTVS CHRISTOPH. BÖHMER,
Polit. & Eloq. Prof.

Darff

Darff ſich ein ſolch Gebet zu Gottes Himmel wagen/
Das ſeines Feindes Todt und Ungelücke ſucht?
Kan der gerechte GOTT ein Amen dazu ſagen/
Wenn man in dem Gebet an ſtatt des Segens flucht?
Das tolle Jüden-Volck/ voll Aberglauben/ Grillen/
Der Sinnen ganz beraubt/von träumen eingelegt
Vermeint der Himmel thu' nach dem vergallten Willen/
Wenn es ſein oft für GOTT mit einem Pſalme liegt.
Dem fallen leider! bey viel GOTT-vergeß'ne Chriſten/
Zu kühlen ihren Muth/ den Feind zu beten todt;
Gerade als ob wir aus GOTTes Wort nicht wiſſen/
Daß ſolch Gebet auf Sie bring Ungelück und Noht.
Daß es ein Weyrauch-Dampff/daran ſie ſelbſt erſticken
Daß es ein ſtarcker Biſſt und Peſt der Seelen ſey;
Der Himmel werde auch drauf kein Exaudi ſchicken/
Denn GOTT fällt nimmermehr der Menſchen
Nachgier bey.

Diß hat mein werthſter Freund mit rechten Geiſt
erwogen/
Darum Er auch der Welt den toſſen Mißbrauch
zeigt/
Und wie ſo mancher ſich mit dieſem Pſalm betrogen.
Ich bete ſtets zu GOTT daß Er Ihm ſey geneigt.

*Dieſes wollte ſeinem werthen Eiſch und
Hauß: Genoffen zum Andenken
ſegen und wünſchen*

JOHANN CHRISTOPH LASDORF,

Past. des Cloſters St. Marienberg
vor Helmſtedt.

F 2

Sahre

Ehre fort / beredter Mund /
 Mache kund
 Was von GOTT Dir beygelegt /
 Was man pflegt
 Bey dem Lehren
 Zu verehren.
 Zwo Catheder /
 Jung' und Feder
 Seyn Dir / der Gelehrten Blum
 Und der Wahrheit Eigenthum
 Zu steten Ruhm.
 Schriebs seinem wehrtesten Herrn und
 Respondenten aus billiger Hoch-
 Achtung /
B. J. Rensch / von Langelsheim.

Sic quoque Docta cupis Doctrinae Pulpita testes!
 Dudum de Sacris ista probata fuit;
 Inde TIBI certum promittit Pallas honorem,
 Vtraque TE FAVOR Pulpita AMICE manent.

*Favet hisce Nobilissimo atque Doctissimo
 Domino Respondenti suo applaudebat*

JOH. BEHR. WIDEBURG,
 Th. & opt. art. Stud.

Was ist in diesem Mund so Edel wohl zu nennen /
 Das nicht dem Mißbrauch solt auch unterworfen seyn?
 Macht mancher Ehre ihm daraus nicht eine Pein/
 Wenn er den rechten Brauch für sich nur soll erkennen?
 Die Zeit / die Zeit / das Geld / und was von GOTTes Gaben
 Ein Christ mehr erkennt / mißbraucht die schöne Welt
 Zu einem Sünden / Dienst / der höchstens GOTT mißfällt.
 Erschröcklich / GOTTes Wort muß einen Mißbrauch haben!

Daß

Daß Dir / mein werthster Freund / von Herzen sind mißfallen
 Die Miß-Gebräuch / und daß du recht hast angewandt
 Die Gaben GOTTes / wird anseht der Welt bekandt /
 Sonst würde auch Dein Ruhm so weit noch nicht erschallen.
 Wie Du zu GOTTes Ehr wilt öffentlich bestreiten
 Den schönen Sünden-Brauch / so an des HEEREN Wort
 Verboht wird ausgeübt an manchen bösen Ort.
 Fahr fort! Dein Fleiß wird bald noch größere Ehr. beschreiten.
 Seinen wehrten und liebsten Freund zu Ehren
 hat dieses wenige aufsetzen wollen
BRANDANUS DEGNER.

Memphis caligans furvens & cana vetustas
 Thesalicos docuit rhombos, & murmura Marfa.
 Mox fallax ovum perfudit sanguine ranæ,
 Monstravitque strigis plumam, viresque veneni
 Quod profert Joleos. Jejunæ his addidit ossa
 Nocturnis flammis Colechi combusta catella.
 Nec sprevit quondam nec nunc Judæus Apella
 Carmina commistos umbris revocantia Manes
 Sed Cantus stygios blæso demurmurat ore.
 Has hodie noctes æterno sulphure dignas
 Et quarum fumum detergit victima nulla
 Ex regno Christi recte discedere cogis
 HEINI, Pegasidum qui dulcia nectara nollit
 Jessæi manibus dum torques plectrâ eruentis.
 Molimen tantum Doctrinæ est classica testis,
 Ergo cantarem laudes, sed fausta vovebo:
 Prospera sata juvent prono conamine cceptam,
 Virtutisque TUÆ decernat præmia digna
 Numen, præcipuos hoc est TIBI reddat honores.

*Nobilissimo praeclare docto HEINIO, Respondenti
 & amico suo certo ita applaudebat*

B. G. HÖLSCHER, Bennigseno-
 Hannoveranus, S.S. Theol. Stud.

Toxica

Toxica purpureo delibat aranea flore,
 Ast exinde trahit mobile nectar apis.
 Sic in salvisco piscatur codice mortem
 Prævus, sed vitam quærit abinde probus.
 Augustæ laudat legis sic terror abusum,
 Usum dum stupida carpere mente nequit.
 Latærea Domini calcatur nomen ubique
 Atque secunda gemit regula sancta Dei.
 Ingenio quod dum disquisit AMICE sagaci
 Mystica Davidis verba canora legens;
 Gratulor ex animo votumque annexo labori
 Sullineas patrii spemque decusque soli.

*Nobilissimo Doctissimoque Dno. HEINIO de
 egregio edito spectamine ex animo gratulans
 scripsit*

LUCAS WILHELM KIZOU,

Golteræ - Haanoveranus, S. S. Theol. Cultor.

SILENTIO.

QVO HACTENUS APTE USUS
 DOMINUS JOANNES FRIDERICUS HEINE
 S.S. THEOLOGIE CULTOR INDEFESSUS,
 ORATORUM EMULUS,
 VIRTUTUM AMICUS,
 CUM PROBIS CONSENTIENS,
 AB IMPROBIS DISSENTIENS;
 HOSPITIUM RENUNCIAVIT,
 NON NESCIENS: TEMPUS ESSE, QVO
 PRUDENTIS ELOQVENTIÆ MAGISTER SIT SILENTIUM;
 NON NESCIENS: TEMPUS ESSE, QVO
 OPTIMÆ, ARTIS MAGISTER SIT ELOQUIUM
 QVOD DICENDI TEMPUS JAM NUNC ELEGIT
 CUM CATHEDRAM DISPUTATORIAM
 VIR JUVENIS ERUDITISSIMUS
 ASCENSURUS ET VERITATEM PUBLICE PROPUGNATURUS,
 CUJUS LAUDABILI COEPTO SUMMUM NUMEN ASPIRET,
 ULTERIORA CONAMINA BENE FORTUNET.
 CONTINUIS STUDIIS FAVEAT,
 CETERIS INSTITUTIS FELICEM EXITUM LARGIATUR,
 EXOPTAT ATQVE PRECATUR.

JOANNES FRIDER. SIEGFRIED,

S.S. THEOL. STUD. BURG. BRAND.

